

NOTÍCIA DE TRES CONTRACTES DE CONREU D'HERETATS DE LA RODALIA DE BELLPUIG (1652)

JOSEP Mª LLOBET i PORTELLA

0. Introducció.

L'objectiu d'aquest article és oferir la transcripció documental, precedida d'alguns comentaris, dels pactes continguts en tres contractes de conreu, en els quals trobem indicades les condicions en què s'havia de realitzar el cultiu d'altres tantes heretats situades a la rodalia de la població de Bellpuig.

Tots aquests acords s'establiren el mes de gener de 1652, data en què la guerra dels Segadors, després de gairebé dotze anys de durada, havia arribat a les acaballes (1).

Les tres heretats estudiades es trobaven ubicades, respectivament, als termes municipals dels Eixaders, Preixana i Bellpuig.

El fet d'incloure la transcripció documental possibilita que els comentaris siguin breus, per la qual cosa només farem referència a aquells aspectes dels contractes que considerem de més interès.

1. L'heretat dels Eixaders.

Segons el document notarial corresponent (2), el dia 15 de gener de 1652, Josep Solà, ciutadà honrat de Barcelona domiciliat a la vila de Bellpuig, actuant com a tutor dels fills de Francesc Cullerer, agricultor difunt del lloc dels Eixaders, lliurava a Jacint Gomar, agricultor de Bellpuig, tota aquella heretat formada per terres de cultiu, erms, vinyes, olivers i ametllers, situada al terme dels Eixaders, a efectes que la conreés durant tres anys.

Els pactes (3) els podem resumir dient que Josep Solà estava obligat a fer poder les vinyes, donar la llavor, facilitar un treballador durant el temps de la sembra i un altre home i dos animals durant la temporada en què es batés. Per altra part, Jacint Gomar es responsabilitzava dels guarets, de la manutenció dels treballadors, de posar tres animals durant el temps de les batudes i, finalment, de donar als propietaris la meitat del gra, l'oli, la verema i la palla que es recollís.

2. L'heretat de Preixana.

També mitjançant un document notarial (4), sabem que el 22 de gener de 1652, Nicolau Tort, agricultor, i Bernat Vila, carreter, tots dos de Bellpuig, com a tutors dels descendents del difunt Arnau Fita, moliner d'aquella població, actuant conjuntament amb Andreu Fita, jove moliner que era fill i hereu universal de l'esmentat Arnau, feien a mans de Josep Sayós, agricultor de Preixana, una heretat si-

tuada dins el terme de la dita vila de Preixana, la qual estava formada per dos molins fariners, terres de cultiu, erms, vinyes i ametllers. El temps de la cessió es fixà en dos anys.

Les condicions establertes (5), en essència, eren les següents:

Pel que feia als molins, els tutors i hereu es quedarien la meitat de la moltura del molí de dalt i dos terços de la del molí de baix, mentre que Josep Sayós rebria la resta. Les basses i les sèquies es netejarien segons la forma estipulada.

Quant a la vinya, Josep Sayós hauria de fer, cada any, dos valls i plantar-los de cepes. També li correspondria fer-se càrrec dels treballs de podar, cavar i llaurar. Un terç del fruit seria lliurat als tutors i hereu i la resta quedaria en poder del conrador.

Anirien a mitges el benefici de la terra, les despeses de la llavor necessària per sembrar la hisenda i la participació en el parell de bous destinats als treballs agrícoles.

3. L'heretat de Bellpuig.

Davant de notari (6), el 22 de gener de 1652, Àngela, vídua de Felip Sagarra, agricultor d'Ivars, cedí per tres anys a Nicolau Germà, agricultor de Bellpuig, aquella heretat de terres de cultiu, erms i vinyes que ella posseïa dins el terme de Bellpuig.

Fou pactat (7), entre altres coses, el següent:

La vídua Àngela, durant la sembra, es faria càrrec de la meitat de la llavor i de tot el jornal d'un treballador. Mentre durés el temps de batre, els homes seus serien dos i, a més, ella hi posaria un parell d'animals i pagaria la meitat de les despeses de manutenció ocasionades per aquestes persones i animals.

Nicolau Germà, per la seva part, pagaria l'altra meitat de la llavor, el menjar del sembrador i la meitat de les despeses alimentàries en el període en què es portessin a cap les batudes.

El gra i la palla recollits es repartirien entre els dos a parts iguals. El mateix es faria amb el cànem i la verema.

Nicolau Germà encara contraïa altres obligacions, entre elles portar anualment tres carretades de llenya a la vídua i capterrerar les parets del clos de la hisenda.

4. Conclusions.

A manera de conclusions, podem exposar el següent:

—En tots tres casos la causa de la cessió de l'heretat sembla la mateixa: la manca del cap de casa i la inexistència de fills en edat de poder realitzar els treballs adequats (8).

—El temps de la cessió de cada una de les hisendes fou de dos o tres anys.

—En totes les heretats hi trobem el cultiu dels cereals i el de la vinya. Aquests conreus anaven acompanyats, en algun cas, de l'existència d'olivers, ametllers, cànem i, també, de molins fariners.

—Els animals de labor que trobem esmentats són els bous. Aquestes bèsties eren especialment aptes per llaurar la terra.

—La terra de reg sembla que era més aviat escassa.

1).— Sobre la incidència d'aquesta guerra a Bellpuig i poblacions properes: BACH I RIU, Antoni, **Bellpuig i la seva antiga baronia al Pla d'Urgell**, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1972, pp. 161-166.

2).— Arxiu Històric Comarcal de Cervera, Fons Notarial, Bellpuig, 6, Isidre Calbís, **Manual**, 1651-1652, f. 48.

3).— Apèndix, document 1.

4).— AHCC, FN, Bellpuig, 6, Isidre Calbís, **Manual**, 1651-1652, f. 83 v.

5).— Apèndix, document 2.

6).— AHCC, FN, Bellpuig, 6, Isidre Calbís, **Manual**, 1651-1652, f. 87.

7).— Apèndix, document 3.

8).— La guerra i, en especial, una forta pesta que hi hagué cap a la fi d'ella, no degueren ser factors aliens a la situació descrita. A Cervera, l'any 1652, hi havia moltes cases deshabitades per haver-se mort tota la família i no existir hereus (LOBET PORTELLA, Josep Maria, **La «Taula de Canvi» de Cervera y su entorno socio-económico (1599-1715)**, Lleida, Instituto de Estudios Ilerdenses, 1985, p. 96.

APÈNDIX DOCUMENTAL

— 1 —

1652, gener, 15.

Josep Solà, de Bellpuig, com a tutor dels fills de Francesc Cullerer, agricultor difunt dels Eixaders, cedeix durant tres anys a Jacint Gomar, agricultor de Bellpuig, una heretat situada dins el terme dels Eixaders, segons les condicions indicades.

Arxiu Històric Comarcal de Cervera, Fons Notarial, Bellpuig, 6, Isidre Calbís, *Manual*, 1651-1652, f. 49.

Primo que dit senyor Joseph Solà, en dit nom, deixa la heretat de dits pobills Cullerés a dit Hiacintho Gomar a mitges per tres collites, comensant a la collita del vi primer vinent en avant de tots los grans y fruits que.s culliran en dita heretat.

Ítem que lo dit senyor Solà, en dits noms, estigue obligat en fer podar les vinyes a sos gastos.

Ítem ab pacte que dit senyor Solà, en dits noms, stigue obligat en donar-li la llavor que se haurà de menester per a sembrar la dita heretat.

Ítem que dit senyor Solà, en dits noms, tingue de donar a dit Gomar un home tots los dies que sembraran y un altre al bàtrer.

Ítem ab pacte que dit senyor Solà, en dits noms, stigue obligat en donar al dit Gomar dos haveries per al bàtrer.

Ítem que dit Gomar stigue obligat en fer los guareits.

Ítem que dit Gomar stigue obligat en fer la vida als hòmens que dit senyor Solà li ha de donar al sembrar y al bàtrer, y dit senyor Solà pagar lo lloguer.

Ítem que dit Gomar stigue obligat en donar tres haveries al bàtrer.

Ítem que dit Gomar tingue obligatió de donar lo blat net, lo oli molt y la verema al cur, allà ahont lo stablirà.

Ítem que dit Gomar hage de donar la meitat de la palla que resultarà dels grans.

Ítem ab pacte que dit Gomar no puga restollar lo darrer any sens licència dels dits tudors y curadors.

Ítem que dit Gomar hage de cultivar les terres y plantes a ús y pràtiga de bon pagès.

— 2 —

1652, gener, 22.

Nicolau Tort, agricultor, i Bernat Vila, carreter, els dos de Bellpuig, com a tutors dels fills d'Arnau Fita, moliner difunt també de Bellpuig, actuant conjuntament amb Andreu Fita, fill i hereu de l'Arnau esmentat, cedeixen durant dos anys a Josep Sayós, agricultor de Preixana, una heretat situada dins el terme de Preixana, segons les condicions indicades.

AHEC, FN, Bellpuig, 6, Isidre Calbís, *Manual*, 1651-1652, f. 84.

Primo los sobredits tudors y curadors y hereus sobredits deixen a mitges lo molí de dalt, dit d'en Mir, al dit Sayós, so és, la moltura del blat que resultarà des del present en avant.

Ítem los sobredits deixen a dit Sayós lo molí de baix, dit del Coixo, al terç, ço és, la moltura que resultarà del blat se hagen de partir ab aquesta forma: dos per als dits tudors y curadors y hereu y una per al dit Sayós, y sempre y quant lo dit Andreu Fita voldrà lo dit molí del Coixo aportar-lo per son compte, en tal cas, com si no fos en los presents pactes apositat.

Ítem ab pacte y conditió que sempre y quant se hage de fer neta la bassa y sèquies del molí de dalt, dit d'en Mir, se hage de pagar per iguals parts lo que costarà, y feta neta una vegada dita bassa y sèquies lo dit Sayós les hage de tenir netes a ses costes, y que al cap dels dos anys les hage de deixar bé y degudament netes.

— 11 —

Ítem que sempre y quant se haurà de fer neta la bassa y sèquies del molí de baix, dit del Coixo, en tal cas lo dit Sayós hage de pagar lo ters del que costarà de netejar la bassa y sèquies, y lo demés los dits tudors y curadors y hereu predit.

Ítem dits tudors y curadors y hereu predits li deixen la vinya e o vinyes que són en la heretat de dits molins ab aquesta forma: ço és, que dit Sayós hage de fer quiscun any en dita vinya dos valls y plantar-los a ses costes.

Ítem que hage de podar, cavar y llaurar la dita vinya a ús y pràtiga de bon pagès.

Ítem que lo fruit que resultarà de dita vinya hage de ésser partit ab aquesta forma: ço és, al ters, la una part per als dits tudors, curadors y hereu predit y les restants dos parts hagen de ésser per al dit Sayós, la qual se li deixe per a dos anys, comensant a la cullita del vi primer vinent fins serà acabat.

Ítem los dits tudors, curadors y hereu predit deixen a mitges al dit Joseph Sayós tota la heretat y terres que són de pertinènties de dits molins ab los pactes següents:

Primo que lo dit Joseph Sayós hage de conrear dita heretat a ús y pràtiga de bon pagès.

Ítem que lo dit Sayós hage de posar la meytat de la llavor per a sembrar dites terres, y si acàs dit Sayós no n tenie, en tal cas, los dits tudors, curadors y hereu predits la y hagen de dexar y lo dit Joseph Sayós haver-la de tornar a la collita a gra per gra, partit que sie, la qual terres y heretat li deixen dits tudors, curadors y hereu predits per temps de dos [anys], comensant ha cullir des de la collita primer vinent a un any en fins hage acabat dit termini.

Ítem que los dits tudors, curadors y hereu predits y lo dit Joseph Sayós hagen de tenir un parell de bous a mitges per lo conreu de dita heretat, y si acàs dit parell de bous tenie alguna desgràtia, en tal cas, se hage de pagar per iguals parts.

Ítem sempre y quant lo dit parell de bous no estigue ocupat en treballar les terres de dits molins, en tal cas, volen les dites parts que del dit parell se'n puguen servir una semana cada hu.

Ítem ab pacte y condició que lo dit Joseph Sayós, al cap dels dits dos anys que haurà acabat, hage de deixar tot lo necessari que se haurà de menester per als dits molins, si y conforme los dits tudors, curadors y hereu predits los hi deixen.

— 3 —

1652, gener, 22.

Angela, vidua de Felip Sagarra, agricultor d'Ivars, cedeix durant tres anys a Nicolau Germà, agricultor de Bellpuig, una heretat situada dins el terme de Bellpuig, segons les condicions indicades.

AHCC, FN, Bellpuig, 6, Isidro Calbís, Manual, 1651-1652, f. 87 v.

Primo la dita Àngela Sagarra deixa la heretat, a Nicolau Germà, que ella té y possoheix en lo terme de Bellpuig, per temps de tres anys, los quals han de comensar ha córrer, ço és, la verema a la cullita primer vinent en avant y la del blat des de la collita primer vinent a un any, a mitges, ab los pactes següents:

Primo que dit Nicolau Germà ha de conrear les terres que seran goreits a ús y pràtiga de bon pagès, ço és, que ha de llaurar ab tres relles y, en cas se hage de restollar ningun tros, tingue de ésser a gust de dita Sagarra, y los dits restolls hagen de ésser llaurats dos vegades sense lo sembrar.

Ítem que la llavor que se haurà de menester per a sembrar la dita heretat la hagen de donar per iguals parts, ço és, la meitat cada hu, y la dita Àngela Sagarra hage y sie tinguda y obligada en haver de donar un home al sembrar, y la dita Sagarra hage de pagar lo jornal del home llogarà, y lo dit Nicolau Germà sie tingut y obligat en haver-li de fer la vida cada dia que treballarà.

Ítem que dita Àngela Sagarra sie tinguda y obligada en haver de donar al batre cada dia dos hòmens y dos cavalcadures, y hage de pagar los jornals tant dels hòmens com de les cavalcadures y la meitat de la vida dels hòmens y les cavalcadures hagen de mengar a la batuda, y l'altra meitat lo dit Nicolau Germà.

Ítem ab pacte y condició que lo gra resultarà de la dita heretat y la palla se hage de partir a la hera, ço és, la meitat cada hu, y lo dit Nicolau Germà se obligue de aportar tant lo gra com la palla tocant a la part de dita Sagarra dins dita vila de Bellpuig a ses costes.

Ítem ab pacte y condició que lo cànem que se haurà de fer aquest any tant solament y no més, lo dit Nicolau Germà hage de donar tota la llavor, y la dita Angela Sagarra hage de donar lo fems té en la casa de Bellpuig, y dit Nicolau Germà hage de posar tots los treballs en fins sie segat y sacudit y lligat y haleshores se haurà de partir a mitges en mana (*sic*), y que no se'n pugue deixar per a llavor, y dit Nicolau Germà tingue obligació de aportar la part tocarà a la dita Sagarra a la aygua.

Ítem dita Angela Sagarra deixe a dit Nicolau Germà a mitges les vinyes que ella té en lo terme de la vila de Bellpuig ab los pactes següents:

Primo que dita Angela Sagarra hage de podar les vinyes, accepto la vinya del camí dels Eixadés, la qual dit Nicolau Germà hage de fer podar a ses costes, les quals dit Nicolau Germà les ha conresar a stil y pràtiga de bon pagès, ço és, emprimar, mantornar y cavar, y la del camí dels Eixadés la ha de emprimar, podar y cavar tant solament.

Ítem que dit Nicolau Germà sie tingut y obligat en haver de posar los gastos se sdevindran en aprofitar la verema y aportar-la al trull, pagar lo gordianatge y pagar lo fer netes les sèquies.

Ítem lo dit Nicolau Germà sie tingut y obligat de fer net lo cup y vaxells de totes les dues parts, y la dita Sagarra hage de donar stabliment per al vi que.s cullirà en la dita heretat o un vaxell, lo qual apareixerà a dita Sagarra, y li done després del revins totes les vinades, y lo dit Germà sie tingut y obligat de aportar tres carretades de lenya cada any de la devesa de dita Sagarra, a ses costes.

Ítem ab pacte y condició que dit Germà sie tingut y obligat en haver de captarrar les parets del clos, allò que convindrà, a ses costes, y en cas que cayguen algunes taipades se han de tornar, pagant per iguals parts.

Ítem que sempre y quant se haurà de segar, batre, veremar o fer qualsevol altra cosa, en tal cas, lo dit Nicolau Germà sie tingut y obligat de fer-ho encontinent, altrament la dita Sagarra tingue actió de fer-ho a costes de dit Germà.